

УДК 340.12

БУДЕННА ТА ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ

Степан СЛИВКА,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та філософії права
Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Олена ЧОРНОБАЙ,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та філософії права
Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується один із метаантропологічних вимірів буденної та екзистенціальної методології юридичної діяльності. Сформульовані поняття ордологічних і екзистенціальних установок, методів і методик. Особлива увага звернута на установчу вимогу Десяти заповідей до професійної діяльності юриста.

Ключові слова: гештальт, метаантропологія, людина, буденність, екзистенціальність, юридична деонтологія.

EVERYDAY AND EXISTENTIAL METHODOLOGY OF LEGAL DEONTOLOGY

Stepan SLYVKA,

Doctor of Law, Professor,
Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law
of the Institute of Law and Psychology
of the National University "Lviv Polytechnic"

Olena CHORNOBAI,

Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law
of the Institute of Law and Psychology
of the National University "Lviv Polytechnic"

SUMMARY

The article deals with one of the meta-anthropological measures of every day and existential methodology of legal activity. Formulated concepts of ordological and existential installations, methods and techniques. Particular attention is paid to the statutory requirement of the Ten Commandments to the professional activities of a lawyer.

Key words: gestalt, metanthropology, human, routine, existential, legal deontology.

Постановка проблеми. Віками, цілими епохами людство намагається знайти вдалу методологію, щоб гармонізувати, відновити гештальт людини, привести в онтологічний порядок життєдіяльний людський світ, але наразі це залишилося невирішеною проблемою. Звичайно, шляхи, напрями пошуку такої методології відомі, але реалізувати цей процес ще не вдалося нікому.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення підходів до пізнання буденної й екзистенціальної методології юридичної деонтології.

Стан дослідження. Методологію юридичної діяльності досліджували практично всі автори підручників «Юридична деонтологія»: В. Горшенев, С. Гусарев, О. Тихомиров, О. Скакун та ін. Однак методологія юридичної діяльності в метаантропологічному вимірі досліджується вперше.

Мета та завдання статті – розширити розуміння буденної й екзистенціальної методології юридичної деонтології та розглянути гештальт людини як онтологічний порядок її життєдіяльності.

Вклад основного матеріалу. Людина призвана жити згідно з природними законами, що й тривалий час відбувалося. Однак один із імперативів природного закону було

порушено, що зруйнувало гармонію природи людини. З'явилися правопорушення, приниження честі, гідності та інші злі соціальні явища.

Гештальт (цілісна форма) людини відображає Боже-ственне, небесне і земне, а звідси й духовне, душевне і плотське. Земне і плотське підкоряються відповідно першим і другим визначникам. Після першого порушення природного закону (гріха) у людській природі все змінилося: земне, плотське, матеріальне намагаються регулювати вищі метаантропологічні надприродні інституції. Зрозуміло, що такий шлях є неонтологічним, нездійсненим і до правопорядку, викоринення злочинності чи взагалі злих дій і думок не призведе.

Юридична діяльність є свідомим, совісним, етичним і природним рятівником людських душ, які стали упалими і можуть загинути. Рятувати ці упалі особи повинна добре продумана, онтологічно обґрунтована методологія юридичної деонтології. Видається, що така методологія є «метаантропологічною».

Метаантропологія (вчення про надприродне у людині) має три виміри, які досліджують такі прикладні науки: буденний вимір – ордологія, межовий вимір – екзистенціоло-

гія, поза межовий вимір – трансцендентологія [1, с. 207–212]. Ці філософські науки, переміщені у природно-надприродний простір¹, стають методологічними для юридичної діяльності, які видають свої установки, пропонують методи, рекомендують відповідну методику [2, с. 10].

Ордологічні установки містяться щонайменше у таких фіксованих напрямках: усвідомлення своїх функціональних обов'язків (у т. ч. різних вимог, витягів із правил, інструкцій), складання власного плану дій, реалізація накресленого плану, вихід із непередбачуваних ситуацій. Ці установки мають детальні імперативи, однак вважаємо за доцільне зупинитися на двох останніх.

Реалізація плану службових дій юриста передбачає виконання, повернення своєрідного боргу перед громадянами за, можливо, недостатню роз'яснювальну, пропагандистську профілактичну роботу, внаслідок чого з'явилися порушення норм позитивного права. Тому виникає необхідність ретельного збору фактичного, емпіричного матеріалу, що дасть змогу використовувати власні правила свідомості. На основі наявного юридичного досвіду, рівня професійної майстерності, ступеня компетентності вибудовується логічна послідовність використання передбаченого чинним законодавством методичного арсеналу. У дотриманні методологічних установок важливим є постійне перебування у межах функціональних обов'язків, у сфері дії зовнішнього імперативу суспільства, держави, юридичної установи та ін. Застосування реальних ордологічних установок вимагає від юриста оперування фактами та доказовою базою. Буденне життя будь-якої людини залишає сліди її дій, тому потрібно юристові звикнути до застосування й використання тільки фіксованих (навіть найдрібніших) даних, які мають вагу.

Установка виходу із непередбачуваних ситуацій у юридичній діяльності діє постійно. Адже поняття непередбаченості, хоча й пов'язується із випадковістю, раптовістю, не зовсім відповідає дійсності. Світ розвивається тільки за природними законами, що вважається закономірним явищем. За цими ж законами діють і правові явища, в т. ч. і правопорушення. Тому, якщо у поле зору не потрапив той чи інший факт досліджуваної поведінки (дій) окремих осіб, а потім впливає на поверхню як випадковість, то це свідчить про відсутність усестороннього аналізу юристом ситуації, оскільки ця непередбачуваність більше тяжіє до латентності, ніж до несподіваності. Фактично юридична діяльність здійснюється постійно у нестандартній ситуації, завжди є винятковою, особливою, із прихованими, латентними обставинами, які непрозорливий юрист не врахував і не заніс у список версій.

Ордологічні методи мають такі групи детермінантів: загально-професійні, спеціально-юридичні, логіко-математичні, морально-етичні. Існує доволі великий перелік методів, який формується емпірично відповідно до складеної ситуації. Однак доцільно наголосити, що різновидність спеціально-юридичних методів впливає із чотирьох груп компонентів юридичної деонтології, які забезпечують дію доказових методів [3, с. 64].

Ордологічна методика здебільшого впливає із процесуального права, зокрема з імперативів огляду місця події чи аналізу первинної бази даних, емпіричних матеріалів. Методика юридичної діяльності забезпечує ефективність результату. Адже мало використати вдалу юридичну установку, мало знайти влучний метод службових дій, а надзвичайно важливо цим усім вміло скористатися. Звернемо увагу на загальні вимоги до буденної методики професійних дій юриста: виконання життєвих функцій, покликаних

бути людяним, впровадження у професійну діяльність елементарних етичних концепцій, вибір морального шляху (моральних правил) для себе.

Екзистенціальний вимір метаантропологічної методології юридичної деонтології відображає першість духовного (думки, почуття) над матеріальним (тілесним, дією) у виконанні обов'язку. Дія також є важливою, але це кінцевий результат виконання обов'язку, оскільки спочатку повинна бути думка, намір, бажання виконати необхідну юридичну дію. Тим самим юрист відображає внутрішню і зовнішню цілісність, екзистенцію і буденність, внутрішній і зовнішній імперативи службового обов'язку. Екзистенціальна методологія юридичної діяльності міститься не тільки у закладеній антропології юриста, скільки у його совісті. Совість внутрішньо озвучує обов'язок і проявляється у вищих моральних діях. Тобто екзистенція методології – це початкова дія совісті, а потім вищої професійної етики, що відповідає онтології, яка породжує деонтологію.

В екзистенціальній методології внутрішні настанови юриста формують вищі моральні вимоги до професійних дій, що є результатом дотримання норм природного права, вимогою природи у людині. Фактично службовий обов'язок юриста повинен бути закладений у нього в душі. Крім природних компонентів душі, додається ще й культурологічний компонент (впливає із совісті) обов'язку, що є найвищою земною цінністю. Адже цінність такої душі, екзистенції людини, яка бажає робити добро, неможливо зрівняти з ніякими іншими земними, буденними цінностями. Породжують таку екзистенціальну цінність методології юридичної деонтології природні закони, які, за канонічним правом, є джерелом другого духовно-морального кодексу, Синайського законодавства (Декалогу) і професійними установками [4, с. 165].

Екзистенціальні установки – це десять вимог природи до діяльності юриста, це голос Першої Особи [5, с. 163].

Перша вимога починається із пізнання світу, пізнання свого місця у природно-правовому просторі, пізнання свого юридичного обов'язку, пізнання правового явища, яке зобов'язує прийняти рішення, встановити істину. Для цього необхідно вдатися до природного джерела духовної сили, а не бути самовпевненим чи людинодогідливим. Дотримання думки про свою безпомилковість відштовхує юриста від сторонніх порад, підказок, а особливо від аналізу своїх онтологічних задатків, звідки впливають обов'язки любові, а не прагнення до вершини службової кар'єри, поклоніння величі матеріальних статків, які руйнують основні духовно-правові пріоритети.

У юридичній діяльності важливою є ще й така вимога, як недопущення панування культу споживання результатів діяльності інших юристів, часто високопосадовців. Бажання бути біля керівництва, повага до їхніх думок (навіть онтологічно суперечливих), використання їхніх здобутків як взірців для себе продукують ідолопоклонство. Підлаштування під висновки керівників породжує у юристів користолобство, гордість, марнославство, підлабузництво. Боязнь бути відсталим, вічно критикованим примушує недбалого юриста використовувати ті норми права, які догоджають керівництву, а не регулюють правову дійсність насправді. Протилежним вивищуванню інших до неонтологічного статусу кумира є піднесення власного юридичного Его до висоти, якої начебто не можуть досягнути інші. Звідси і з'являється думка про існування декількох «істин» у праві, кожна з яких «претендує» на першість.

Третьою методологічною вимогою до екзистенціальної діяльності юриста є цінність людського слова, його сенс у професійному мовленні, адже словом створювався світ, тому воно має творчу силу, глибинний зміст. Різні обіцянки, аморальні клятви, безперспективні заперечення, які

¹ Природно-правовий простір людиною пізнається розумом, а надприродно-правовий – тільки почуттями

здебільшого даються в емоційному стані, прокльони, наруга над людьми, які спричинили неправомірні дії, вживання нецензурних слів і багато інших прикладів свідчать, що юрист інколи використовує слово не за призначенням. Такий даремний виклик негативу обертається природними неприємностями для юриста.

Юридична праця (як і будь-яка інша) потребує природної регламентації, відпочинку, передбаченого трудовим законодавством. Втома чи перевтома юриста шкодить не тільки його особистому здоров'ю, а й службовій діяльності, адже розумова діяльність має постійно поповнюватися новою природно-правою інформацією або переглядом наявної інформації під іншим кутом зору. Для цього потрібен окремий методологічний день, який часто припадає на неділю. Набуття позитивних екзистенціалів у вихідні дні здійснюються шляхом духовних дій: відвідування культурних місць, роздумів над правильністю власного життя, читання духовної літератури, спілкування із сім'єю, родиною, відвідування хворих, ув'язнених та ін. Кожна така дія сприяє забуттю можливого попереднього негативу і набуттю духовної бази для наступних внутрішніх імперативів.

Важливою методологічною установкою екзистенціального змісту є шанування своїх фізичних і хресних батьків. Для дорослих людей інколи виникає зневажливе ставлення до повчань батьків. Проте тут не враховується той факт, що у батьків можливо і немає відповідної освіти чи досвіду високоінтелектуальної праці, але у них є виплекана народна мудрість, яку юристу необхідно систематично отримувати з метою прийняття справедливого рішення, встановлення онтологічної істини. Крім того, за наявності можливих відступлень від правових і моральних норм своїх батьків ці факти стають також повчальними. Ця установка стосується й шанування осіб старших за віком, посадою і т. д., а також до навколишнього середовища, природних багатств, які мають джерела вибору поведінки для професійної діяльності.

Шоста установка екзистенціального спрямування дій юриста стосується різноманітних способів позбавлення життя людини. Ця установка скерована на дії юриста щодо збереження фізичного і духовного життя та здоров'я людини, яка перебуває під правовим впливом. Йдеться тільки про тілесне вбивство, а несправедливе рішення, застосування правових санкцій до невинної людини, що свідчить про людиноненависництво. Такий стан людини може спричинити не тільки смерть (самогубство), а й тяжке захворювання, каліцтво чи щось подібне. Не допускається ворогування з порушником права, прояв ненависті і злоби до нього, висловлювання наклепів, різноманітної брехні і т. д. Це все є духовним вбивством, яке призводить до духовної смерті душі та життєводатних екзистенціалів.

Екзистенціальна методологія певним чином стосується й перелюбу. Із цього випливають відповідні вимоги щодо тілесної і духовної чистоти, цнотливості. Перелюб, блуд, кровозмішування деформують екзистенціальний стан юриста, що породжують душевні кризи, завдають болючого удару іншим зацікавленим особам і (що є не менш головним) сприяють потраплянню у залежність від особи протилежної статі. Здобуття такої насолоди відбивається на неправомірних рішеннях юриста. Нерозбірливі статеві зв'язки юриста є причиною всіляких обіцянок, пов'язаних із реалізацією права, і суперечать природно-правовій методології.

Крадіжка в екзистенціальному розумінні має різновиди: матеріальна, інтелектуальна, почуттєва, байдужа. Матеріальна крадіжка стосується вольового заволодіння власністю (майном) іншої людини без її згоди. У юридичній діяльності цей вид крадіжки більше стосується хабарниц-

тва (здириництва): вимагання грошей чи інших коштів від клієнта, коли це не передбачено законом. Інтелектуальна крадіжка більше стосується плагіату, незаслужених нагород, незаконного просування по службі і т. д. До почуттєвих крадіжок юрист може вдаватися до різноманітних хитрощів із проявом фіктивної уваги, добра, співчуття, наголошуючи на своїй винятковій дії з метою безпримусового отримання винагороди після завершення справи. Байдужа крадіжка стосується тих випадків, коли юрист міг допомогти, але через приховування своїх можливостей, здібностей чи таланту через лінощі чи небажання зробити цього не захотів. Методологічні установки таких негативних екзистенціалів повинні мати протилежний зміст.

Дев'ята методологічна вимога дуже наближена до юридичної діяльності, оскільки пов'язана зі свідченням, таємницями, інформацією, приховуванням правди та іншими негативними екзистенціалами. Ці установки більше стосуються володіння критичною думкою, а не володіння нахилами помічати лише недолки в інших колегах, що межує з постійним знущанням із людини, осудом, винесенням незаконного вироку. Адже прийняття юридичного рішення формується на неправдивих свідченнях, які завчасно відомі юристу або які за бажання можна було б з'ясувати.

Остання екзистенціально-методологічна установка найбільше скерована проти заздрощів. Добробут інших людей, у т. ч. колег, не повинні ставати причиною затьмарювання, скорбот, жалю тощо. Такі негативні бажання, помисли є огидою, негативною пристрастю. Адже людина хоче, щоб того, чого в неї немає, не було ні в кого. Незаслужене привласнення чужих скарбів у думках нашоухують юриста на здійснення непотрібних процесів, на знищення чужого майна, отримання користі з чужої праці, небажання допомогти і т. д. Такі екзистенціали не є методологічними і повинні бути викоренені.

Екзистенціальні методи службової діяльності юриста впливають із принципів природного права, етичного декалогу, вищої етики і відображають такі методологічні прийоми: запобігання власним духовним помилкам, неушкодження власних душевних компонентів, очищення (виправлення) своєї душі, вибір шляху «вузьких воріт», користування розсудливістю (поміркованістю), відчуження від земних пристрастей, почуття відповідальності перед соєю совістю, турбота про людські долі, налаштуваність захищати честь і гідність людини, дотримання службової обітниці, набуття нових моральних чеснот, бути покликаним до прояву доброслів'я, добродійства і доброчуйності, розуміння причин своїх екзистенціальних невдач (нещастя) та ін. Ці методи характеризуються екзистенціальними вимогами до особи юриста та прагненнями громадян. Вони репрезентують звичайну, душевну людську методологію.

Екзистенціальна методика юридичної діяльності полягає у якісній реалізації екзистенціальних установок і методів із відчуттям простору й часу, у єдності природи і свідомості й отримання естетичної насолоди від успішного виконання функціональних обов'язків. Якість праці юриста повинна бути закономірністю. Дії юриста, його прояв екзистенціалітету є значним додатком до творення всіма людьми «другої» природи в просторі і часі. Цей додаток є внеском у природно-правову систему як «відновлення» деякої правової краси. Екзистенціальна методика юриста стосується не тільки правильної діагностики правових явищ, відновлення балансу у витратах матеріальних цінностей чи встановленні душевної рівноваги потерпілих, а у якості правових впливу на правопорушників. Методично правильно буде, коли винний усвідомить свої неправомірні дії і стане на онтологічний

шлях життєдіяльності. Доведення порушників закону до самоаналізу своєї поведінки – це не тільки визнання ними своєї вини, а й наслідків скоєного, його шкідливість екзистенції людини.

Висновки. Буденна та екзистенціальна методологія юридичної деонтології відображає пасивне й активне ставлення людини до виконання службових обов'язків. Звідси впливає гештальт – якість особи юриста, виконання змісту свого онтологічного призначення в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Философская антропология: словарь / под ред. Н. Хамитова. К.: КНТ, 2011. 472 с.
2. Сливка С.С. Філософія права: навч. посіб. К.: Атіка, 2012. 256 с.
3. Сливка С.С. Юридична деонтологія: навч. посіб. К.: Атіка, 2012. 256 с.
4. Сливка С.С. Канонічне право: навч. посіб. К.: Атіка, 2012. 256 с.
5. Біблія / пер. Святійшого Патріарха Філарета (Денисенко). К.: Вид-во Київ. Патріархії УПЦ КП, 2004.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Сливка Степан Степанович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та філософії права Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

Чорнобай Олена Леонідівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та філософії права Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»;

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Slyvka Stepan Stepanovych – Doctor of Law, Professor, Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law of the Institute of Law and Psychology of the National University “Lviv Polytechnic”

Chornobai Olena Leonidivna – Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law of the Institute of Law and Psychology of the National University “Lviv Polytechnic”

labau@i.ua